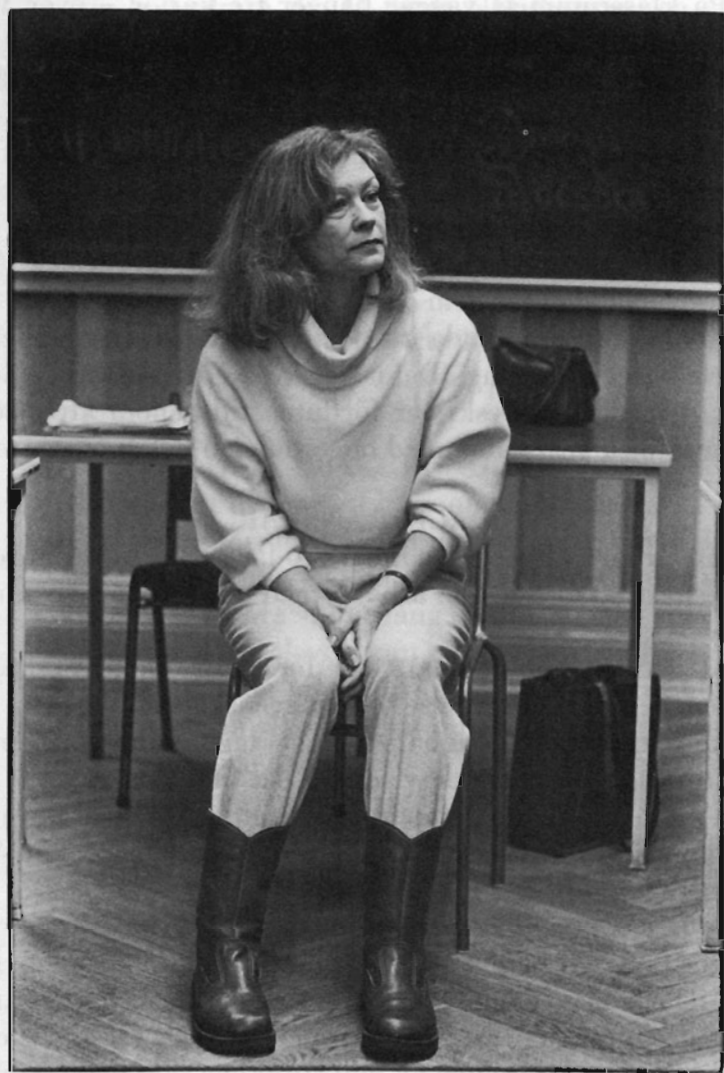

**”Vi måste mycket
oftare fråga oss
vad det här landet
skulle vara i dag
utan invandrarna.”**

Invandrarlärare Kristina Garcia-Rosell.

I en liten undervisningslokal på Kursverksamheten i Göteborg sitter åtta elever och följer uppmärksamt allt som deras lärare säger och gör framme vid svarta tavlan.

På klassrummets väggar hänger tre kartor – över Världen, över Europa och över Sverige.

Eleverna kommer från Irak, Argentina, USA, Västtyskland, Polen, Jugoslavien, Indien och Oman.

Alla är ”anknytningsfall” – alltså gifta eller på annat sätt släkt med någon som redan bor i Sverige.

De går på invandrarundervisning och lär sig svenska.

De kämpar med de svåra sje-ljuden, de korta och långa vokalerne och den för dem ofta konstiga ordföljden.

Ibland kan det hända att de använder presens istället för imperfekt i en mening. Deras lärare Kristina Garcia-Rosell rättar dem då och beskriver förfluten tid genom att med en vacker latinsk gest vinka med högerhanden bakåt över axeln.

DÅLIGT ANSVAR

Kristina är en av Sveriges cirka 1200 lärare för invandrare.

I snart 20 år har hon arbetat med den här sortens undervisning.

Med tiden har hon fått stor förståelse för invandrarnas problem och deras betydelse för det svenska samhället.

Hon tycker att samhället länge tagit dåligt ansvar för invandrarnas svenskundervisning. Att det för mycket har hängt på den enskilde invandrarens eget intresse och hur mycket timmar och lärare som studieförbunden har kunnat ställa upp med.

– Det var vanligt att de först läste 400 timmar här hos oss eller på något annat studieförbund. Sedan kanske de kom till AMU och läste lika mycket där. Men detta var för det mesta ändå inte tillräckligt. När det därefter var dags för en yrkesutbildning vet jag att många av rent språkliga skäl hade svårt att klara den undervisningen.

– Ofta skickades de tillbaka hit till oss för att komplettera.

STEG BAKÅT

Mot bakgrund av detta menar Kristina att den nya organisationen av invandrarundervisningen är en besvikelse. Reformen

som ska ge kommunerna huvudansvaret för invandrarnas grundutbildning i svenska har satt timantalet alldeles för lågt, enligt Kristina.

– Varje invandrare ska få totalt 500 timmar och en påbyggnadskurs på 200 timmar. Det är otillräckligt. Med 1000 timmar skulle man kunna komma någonstans. Jag tvivlar på att den som bara läst 700 timmar kan klara en yrkesutbildning.

– I Göteborg ska kommunen ta över 1 juli 1987. Jag hoppas att de som drivit igenom reformen ska inse det här problemet dessförinnan. Under förberedelserna tjatade vi invandrarlärare hela tiden om att timantalet måste höjas kraftigt. Vi kan annars en dag stå inför ett stort samhällsproblem med massor av invandrare som inte kommer vidare på jobb eller utbildningar därför att de talar för dålig svenska.

OLIKA BAKGRUNDER

Kristina tror inte att det går att hitta någon invandrare i Sverige som anser sig ha fått för mycket undervisning i svenska.

– Det finns nog inte en enda. Kanske den väldigt studievana, den som har en bra studiegång bakom sig och som redan kan andra språk. Den eleven kan säkert lära sig en hel del. Men vi får inte glömma att vi invandrarlärare alltid kommer att ha hand om sinsemellan väldigt olika studiegrupper. Kvinnan från den turkiska landsbygden har aldrig förut lärt sig något främmande språk. Och beroende på vad som händer i världen kan det komma flyktinggrupper som kan behöva minst den dubbla undervisningen för att komma upp till en något så när acceptabel nivå.

– Därför tror jag att hur effektivt man än lägger upp de där 700 timmarna så kommer de ändå aldrig att räcka till.

– Herregud, vi som läste engelska ungefär 1000 timmar i grundskolan – handen på hjärtat, hur mycket engelska kan vi egentligen.

KORTSIKTIGT

Kristina Garcia-Rosell är förtvivlad över den kortsynthet som hon tycker präglar planeringen av invandrarnas anpassning i Sverige. Hon säger att hon ofta slås av en känsla att ingen egentligen vill ta något ordentligt ansvar.

– Struntar vi i invandrarna innerst inne? Varför gör vi inte mer än absolut nödvändigt? Vi måste vara förutseende och ta kostnaderna för detta nu! Annars blir notan dyr att betala om några år.

– Sverige är ett rikt land. Vi är skyldiga invandrarna ett ansvar. Vi måste mycket oftare fråga oss vad det här landet skulle vara i dag utan invandrarna. De har tillfört oss en kulturell mångfald som gjort oss rikare på många plan. De har hjälpt oss till vårt välstånd. Vi har tjänat på dem. Det är de som i stor utsträckning sköter alla skitjobben. Jag skulle vilja veta om svensken som snackar om att invandrarna ska ut ur landet, om han är beredd att ta dåligt betalda städjobb eller diskjobb eller om han vill ställa sig och tvätta toaletterna på järnvägsstationerna. Jag tvivlar på det.

– Kärnfrågan är ju att Sverige fått en massa arbetskraft som vi sluppit att kosta på grundskola. Det är därför vi har tjänat så mycket på dem.

– Vårt enda alternativ är att ge dem en bra undervisning i svenska så att de har samma möjligheter som det här landets infödda att klara sig? Vi borde försöka leva oss in i deras situation litet mer. Sanningen är att de är ungefär som vi fast de har det svårare. De flesta har haft starka skäl för att frivilligt lämna sina hemländer. Få har haft några föreställningar om Sverige som ett drömland. De flesta vill naturligtvis leva i sina hemländer där de har sin kultur, sina vänner och sina vanor.

TRAKASSERIER

Som invandrarlärare blir Kristina ofta beklämd över hur hennes elever kan bemötas. Hon har flera vänner som är invandrare och hon har ibland tagit mycket illa vid sig av det som de har berättat.

– Jag hör nästan varje dag talas om rasismen här i Göteborg. Tendenserna är otäcka och det handlar inte bara om vanliga glåpord som "Åk hem svartskalle". En invandrarlärare på AMU blev nedslagen av några ungdomar bara för att hon hade märket "Rör inte min kompis" på sig. Jag har elever som berättat om trakasserier de utsatts för på spårvagnar, av poliser, eller på socialbyråerna. Alla som i sitt jobb har kontakt

med invandrare borde utbildas till att förstå vad det innebär att vara invandrare, deras bakgrund, kultur och hur de lever. Det borde finnas invandrarkunskap redan i grundskolan.

Kristina hör sällan sina elever tala om att de har svenska vänner, såvida inte någon av dem är gift med en svensk. Svaren blir nästan alltid nej, när hon frågar om de känner svenskar eller om de brukar prata med sina grannar. Och hon har hört vittnesmål om hur isolerade invandrare kan vara även från varandra.

– Jag har hört talas om dråpliga händelser. Det var en elev från Turkiet som fick jobb på SKF direkt efter utbildningen här. Jag träffade honom några månader senare och frågade bl a hur han hade det och om han träffade några svenskar på jobbet. Det gjorde han inte, jag blev inte förvånad, men när jag sedan frågade om han talade med de andra invandrarna på SKF, fick jag en fantastisk beskrivning av hur det kunde gå till under deras luncher: vietnameserna satt vid sitt bord, turkarna vid ett annat, finnarna vid ett tredje bord osv. När han en gång slog sig ned där han enligt de oskrivna reglerna inte skulle sitta, trodde de som satt där att han inte var riktigt klok.

– Den händelsen visar hur viktigt det är att invandrare från olika kulturer lär känna varandra. Vi invandrarlärare kan hjälpa dem, tror jag. Mina elever får alltid berätta om sina länder – om den politiska situationen, om näringslivet, jordbruket och handeln, kulturen och litteraturen. Det ökar förståelsen mellan dem.

RISK HAMNA UTANFÖR

Det kan låta självklart, men den invandrare som ska leva bra här, han eller hon måste ha språkkunskaper. Den som fått lära sig bra svenska, har också större möjligheter att få kontakt med svenskarna.

– Tänk bara hur viktigt det är för en ung invandrare att inte behöva vara rädd när han eller hon ska ta kontakt med en svensk tjej eller kille. Att inte behöva vara rädd att säga fel när man ska inleda en kontakt. Språket är så viktigt här, att det kan ingen fatta som inte har upplevt det. Jag är övertygad om att de invandrare som inte har språket, de kan heller aldrig

komma in i samhället.

– Språket är grunden. Därför kräver vi att alla invandrare ska få det antal undervisningstimmar i svenska som de behöver. Det ska vara individuellt prövat utan något övre tak.

SOCIALFALL?

Hon beskriver också den svåra situation som flyktningarna bland hennes elever har när de ska studera samtidigt som de väntar på uppehållstillstånd. Hur förnedrande det är för dem att leva under mycket pressade ekonomiska förhållanden och av myndigheterna bli betraktade som nästan kriminella människor.

– Jag vänder mig emot den förnedring som invandrare får uppleva när de kommer till Sverige. Först tar polisen hand om dem som vore de kriminella. Polisen borde definitivt inte ha nånting med detta att göra. När de sedan kommer till kommunen blir de socialfall. Det stärker ju inte deras självförtroende precis. Tänker man efter så är ju detta inte klokt. De flesta får dessutom socialbidrag som är minimalt tilltagna. Många tycker detta är förnedrande, de vill så fort som möjligt komma ut och tjäna egna pengar. De har ofta inställningen att de inte ska ligga i samhället till last.

ORO FÖR JOBBEN

Invandrarlärarna har under många år förespråkat en enda offentlig huvudman för sitt område. Längre fanns olika åsikter om undervisningen skulle bedrivas i statlig eller kommunal regi, och så småningom visade det sig att de flesta ville ha kommunal huvudman. Eftersom den vanliga grundskolan är i kommunal regi så ansåg de denna modell vara naturlig även för invandrarnas svenskundervisning.

1985 kom så regeringens proposition där det föreslogs att kommunerna ska ha ansvaret för grundutbildningen i svenska för invandrare. Den första juli 1987 träder förslaget i kraft. Ändå ser invandrarlärarna med oro på hur det kan komma att bli.

De är dels rädda för sin framtida sysselsättning. I och med den gräns som satts på högst 700 timmars undervisning för varje invandrare kan konsekvensen i värsta fall bli att en tredjedel av lärarna blir arbetslösa.

Och när förslaget om det ändrade huvudmannaskapet kom, uppstod en märklig situation för lärarna på studieförbunden. De fick veta att de skulle bli uppsagda från den första juli 1986 därför att deras arbetsgivare befarade att det skulle uppstå arbetsbrist i samband med att kommunerna skulle ta över ansvaret.

– Jag minns att vi fick rekommenderade brev hem där beskedet meddelades, berättar Kristina. Det var i december 85 och jag och många andra lärare trodde först att det var en julklapp som Kursverksamheten hade skickat oss. Ja, vi trodde faktiskt det.

– Sedan blev det i alla fall så att vi fick fortsatta anställningar under en övergångsperiod och att kommunen blir vår arbetsgivare från 1 juli 1987.

Med kommunalt huvudmannaskap för invandrarundervisningen hoppas Kristina Garcia-Rosell att det nu äntligen ska bli likvärdiga förhållanden för lärare och elever oavsett var de arbetar.

LÖNESKILLNADER

Hittills har invandrarlärarna haft olika löner beroende på om de arbetat för ett bildningsförbund, hos AMU eller på Grundvux.

Inom SFL har ett av deras viktigaste krav länge varit att bli likställda med invandrarlärarna inom AMU.

– Dessa har haft det statliga lönegradssystemet där lönerna har satts efter ålder och erfarenheter. Jag har nu kommit så högt man kan komma inom Kursverksamheten med en 15-årslön som ger mig drygt 9 000 kronor i månaden. Hade jag varit anställd på AMU hade jag tjänat ett par tusen mer i månaden. Under det kommunala huvudmannaskapet så hoppas jag verkligen att de här orättvisorna ska försvinna.

Eleverna har också haft olika ekonomiska villkor beroende på var de undervisas.

De som gått på kursverksamheten och väntat på uppehållstillstånd har haft socialbidrag. På AMU har de haft utbildningsbidrag och inom grundvux har de haft ett annat bi-

OSÄKERT JOBB FÖRR

Kristina Garcia-Rosell har arbetat med invandrarundervisning sedan 1970.

Hon har tidigare läst språk, litteraturhistoria och svenska och arbetade då och då extra som lärare i spanska på kursverksamheten. En dag ringde kursverksamheten henne och frågade om hon ville undervisa i "svenska för utlänningar" som det då hette.

När hon började fanns inga ordentliga anställningsförhållanden utan lärarna engagerades för en kurs i taget.

– Jag minns hur nervös jag var hur det skulle bli med fortsatt jobb varje gång en kurs närmade sig sitt slut. Nästan ingen av oss lärare var heller då fackligt organiserade. Vår osäkra situation gjorde att vi så småningom sökte oss till SFL. Det fanns inte någon annan organisation som var tänkbar och som ville ha oss. 1973 gick vi med. Samtidigt fortsatte vår riksförening att fungera som vanligt. Lärarföreningen för invandrarundervisning, LFI, var tidigare den enda fungerande sammanslutningen för oss.

– Tyvärr har en del medlemmar ännu inte förstått värdet i att tillhöra ett stort och starkt fackförbund som SFL, att det är där vi ska arbeta, att vi utåt ska agera som SFL:are, att det är först då vi kan handla med kraft.

– Men samtidigt vill jag att riksföreningen ska vara kvar som ett levande organ. Den är viktig för ämnesfrågorna och våra pedagogiska frågor.

BÄTTRE LÄRARUTBILDNING

Som exempel på den betydelse riksföreningen har, nämner Kristina dess arbete för att ämnet "svenska som andraspråk" ska ges en stark ställning i ämneslärarutbildningen. LFI vill att detta ämne ska kunna kombineras med svenska, främmande språk eller samhällsinriktade ämnen.

LFI vill också att ämneslärarutbildning med specialisering på invandrarundervisning ska finnas på fler högskoleorter än i dag och att det också inrättas metodiklärartjänster för ämnet.

– Inom LFI arbetar vi alltså för att få behörighetskrav för invandrarlärarna, säger Kristina. Men detta får naturligtvis inte innebära att alla de erfarna invandrarlärare som nu saknar behörighet ska konkurreras ut av nyutexaminerade lärare. Den stora mängd kunskaper och erfarenheter som nu

finns inom kåren måste i första hand tas till vara. De nu verksamma lärarna måste ges möjlighet att få komplettera sin utbildning på betald arbetstid.

BYTER ERFARENHETER

Kristina har själv läst 40 poäng "svenska som andraspråk", men tyckte att ämnet var alltför inriktat på ungdomsskolan. Hon menar att det saknas en utbildning som handlar just om hur vuxna invandrare ska undervisas. Nu hänger det på varje invandrarlärare att utveckla en metodik efter de egna erfarenheterna.

– Här på kursverksamheten i Göteborg har lärarna det bra på det sättet att vi har undervisningslokalerna bara på ett ställe. Det gör att vi träffas mycket och kan utbyta erfarenheter. Vi diskuterar ofta sånt som har med undervisningen att göra.

– Annars tycker jag att det skulle vara en bättre kontakt mellan invandrarlärarna och de språkvetare som arbetar med uttalsforskning. Men det hänger nog mest på oss lärare om det ska kunna komma igång något sådant samarbete.

När Kristina jämför med den undervisning som hon och andra lärare bedrev för 15–20 år sedan, kan hon ändå konstatera att metodiken utvecklats mycket sedan dess.

– Det var väldigt traditionellt. När jag började 1970 hade vi en bok som handlade om vardagslivet för normalsvenskarna "herr och fru Ask". Det fanns ingenting i den och andra böcker vi använde som handlade om invandrarnas egen verklighet. Nu är vi ganska många som överhuvudtaget inte använder läroböcker. Helt enkelt för att det inte finns någon som är tillräckligt bra.

– Och jag tror faktiskt att det kan bli effektiv och flexibel undervisning om man inte har läroböcker. Har man en bok kan man bli så koncentrerad på innehållet i den. Kanske väldigt oerfarna lärare kan tycka det är skönt att ha något att falla tillbaka på, men jag som jobbat ganska länge nu har allt jag behöver strukturerat i huvudet.

TRYGG ATMOSFÄR

– Nu gör vi så att vi bygger upp undervisningen kring elever-

nas egna personer redan från den första undervisningsdagen. Var och en får säga vad de heter, hur gamla de är, när och varför de kom hit osv. Allt detta leder sedan till andra samtalsämnen och de kan så småningom börja skriva enkla texter om sig själva eller om en god vän eller någon annan i klassen.

– Det är kanske det som gör den här undervisningen så väldigt spännande. Den bygger så mycket på eleverna själva och det som de berättar om sin bakgrund. Bara det att jag under de första dagarna låter dem prata mycket om sig själva så som de kanske aldrig gjort tidigare, så skapas det en trygg atmosfär i gruppen. Ingen blir rädd för att fråga och det blir på något sätt ett gemensamt ansvar att alla ska lära sig mycket.